

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

Рибалко Світлани Борисівни, доктора мистецтвознавства, проф.,
проф. кафедри мистецтвознавства Харківської державної академії
культури

на дисертацію **СУН ЯНЬБО «СУЧАСНА СКУЛЬПТУРА КИТАЮ:
ТИПОЛОГІЯ ТА ХУДОЖНЯ ОБРАЗНІСТЬ (КІН. XX – XXI СТ.)»**,
представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії (PhD) за
спеціальністю 023 – Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво,
реставрація. Галузь знань 02 – Культура і мистецтво

Ступінь актуальності теми дослідження

Дисертаційна робота Сун Яньбо присвячена сучасній скульптурі КНР як виду образотворчого мистецтва. У фокусі дослідження -- новітні тенденції, що набули розвитку від 1980-х років, які демонструють принципові зміни як на рівні змісту, так і на рівні засобів виразності, матеріалів і технік, середовища існування. Жанрово-видове та стилістичне розмаїття сучасної китайської скульптури породжує численні дискусії мистецтвознавчого та культурологічного характеру. Строкатість сучасних художніх процесів потребує систематизації та комплексного аналізу.

Актуалізує запропонований ракурс дослідження й суголосність певних явищ із відповідними художніми процесами на Заході та, зокрема, Україні, що виводить роботу за межі суто арт-орієнталістики у галузь контемпорарі-стаді з усіма її теоретично-методологічними лакунами та дискусіями навколо термінологічного апарату та художньої оцінки. Таким чином, запропонована тема повністю відповідає критерію актуальності як за досліджуваною галуззю, так і за визначеною проблематикою.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Ступінь обґрунтованості наукових положень, якість проведеного дослідження підтверджуються наступним:

- *джерельна база* містить значний обсяг наукової літератури, фахової періодики, опублікованої українською, англійсько та китайською мовами (187 позицій). Автором враховані теоретичні роботи та розробки методичного характеру, матеріали сайтів. Зібраний візуальний матеріал (104 позиції) є репрезентативним.

- *методика та стратегія дослідження*. Дисертантом застосовувалися відповідні специфіці матеріалу та поставленим меті й завданням методи дослідження. Серед них опонентом визначені такі: історико-хронологічний, порівняльний методи; образно-стилістичний, формальний та елементи іконологічного аналізу. Структура роботи відображає стратегію наукового пошуку, висновки впливають з викладеного матеріалу.

- об'єкт, предмет та обрана проблематика дослідження відповідають паспорту спеціальності 023 – Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація.

Достовірність і новизна отриманих результатів

Попри те, що у 2018 році в НАОМА було захищено дисертацію (Чжан Ібо. Скульптура Китаю другої половини XX — початку XXI ст.; традиції та інновації. Наук. керівник О. Федорук), яка за досліджуваною галуззю та проблематикою багато в чому збігається із запропонованою сьогодні до захисту роботою, підтвердження новизни потребує більшої конкретизації. На думку опонента наукова новизна результатів, отриманих Сун Яньбо, полягає в тому, що: *уведено до наукового обігу нові факти стосовно китайської сучасної скульптури; побудовано широку панораму сучасних творчих практик у галузі скульптури, визначено її типологію, художні особливості та періодизацію розвитку; визначено відмінності китайського, західного та українського наукових дискурсів у контексті обраної теми.*

Повнота викладу основних положень дисертації в опублікованих працях

Дисертантом опубліковано **3 статті** (одна у співавторстві) у фахових збірках України. У цих статтях розкриваються провідні положення роботи. Попередні результати дослідження висвітлені у тезах доповідей до наукових конференцій, загальною кількістю – 4. Зміст наведених у роботі публікацій репрезентує отримані у процесі роботи результати, що відповідає вимогам п. 8-9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії...», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. №44.

Практичне значення результатів дослідження

Основні положення дисертації можуть бути використані у педагогічній практиці, зокрема, у підготовці навчальних курсів та відповідних методичних видань для студентів творчих та теоретичних спеціальностей. Зібрані матеріали та результати аналізу художніх рішень можуть стати в нагоді і митцям у їхній практичній діяльності.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності та відповідності встановленим вимогам

У *Вступі* дисертантом окреслено актуальність обраної теми, визначено мету, завдання, предмет та об'єкт дослідження; сформульовано наукову новизну отриманих результатів, їх теоретичне та практичне значення; подано данні щодо апробацій, публікацій, структури роботи.

Перший розділ дисертації містить розлогий огляд фахової літератури, поданий структуровано, послідовно, аналітично. Автор неквапливо викладає основні положення дотичних до теми дисертаційної роботи розвідок, створює яскравий полілог дослідницьких думок та тверджень. На відміну від багатьох сучасних дисертацій, автор уникає схематичності та некоментованих переліків

імен та назв, намагається оперувати поняттями «підхід», «концепція» і навіть «наукова школа» (щодо української наукової школи мистецької синології, на думку опонента, трохи завчасно). Суттєвим, на думку опонента здобутком дисертанта є і порівняльні характеристики наукових дискурсів.

У межах розділу також детально висвітлено вибір методів дослідження та специфіку джерельної бази. Попри те, що назви деяких методів викликають сумніви опонента, відмітимо високий рівень дослідницької саморефлексії, неудаване усвідомлення що саме досліджується, які аналітичні процедури є критично важливими та релевантними у контексті специфіки матеріалу та поставлених завдань. Тому, узагальнюючи враження від цієї вагомої частини дисертаційної роботи, відмітимо її ґрунтовність.

У **другому** розділі дисертації автор аналізує розвиток скульптури, виокремлюючи три періоди: 1980-ті, 1990-ті та від початку 2000х. В кожному з періодів він виділяє ті новітні тенденції, що визначають на його думку сутність періоду і розглядає їх на прикладі творчості одного митця, який його репрезентує. Автор пов'язує перший етап із зародженням новітньої скульптури в атмосфері 1980-х рр., коли відбувається радикальний перегляд формальних принципів мистецтва, та виводить на перший план провокативну «абсурдну скульптуру» Ван Кепіна, що сприймалася як виклик офіційним ідеологічним настановам. Надалі дисертант зосереджує увагу на експериментах Бао Пао, акцентує увагу на використанні ним нових матеріалів та розробці специфічних образів. Окремі підрозділи присвячені творчості У Шаосян у контексті проблематики тілесності та інсталяціям Фу Чжунван.

Другий етап (1990-ті рр) дисертант висвітлює на прикладі творчості Суй Цзяньго та Чжан Вана, художні експерименти яких відзначаються тяжінням до концептуальних рішень та трансформації зображальних рішень. Засоби поєднання фігуративності з абстракцією як новітній творчий підхід проаналізовано автором через творчість Чжу Міна.

Третій етап охоплює розвиток скульптури початку ХХІ століття, який позначений тенденціями до «дескульптуризації» — розмивання меж між об'єктом, формою та медіумом. У цьому руслі приділено увагу редімейдам та текстильним інсталяціям Їнь Сючжень. На думку дисертанта у зазначеному підході одяг виступає інструментом соціального висловлювання, а також концептуальною стратегією. В роботах Сю Чжена автор вбачає крос-культурний синтез і руйнування традиційних видоутворюючих принципів. Завершує розділ аналіз «перформативної пластики» Чжан Хуаня. Автор звертає увагу на нетрадиційні матеріали, які використовує художник.

У **третьому** розділі увага дисертанта спрямована на визначальні тенденції китайської скульптури початку ХХІ століття, серед яких він відзначає оновлення образності, експерименти з матеріалами та формування феномену «нової формальності». Докладно розглядається, як сучасні митці руйнують усталені канони, використовуючи промислові відходи, скло, пластик, текстиль та інші незвичні матеріали для розширення виражальних можливостей.

Важливим аспектом дослідження є аналіз академічної традиції. Автор слушно зазначає, що незважаючи на спадкоємність із класичними школами,

вона стає підґрунтям для пошуку нових рішень. На цьому тлі вивчаються індивідуальні творчі пошуки митців, що вийшли з академічного середовища, зокрема Лю Хуанчжана та Пан Сіжоу. Серед майстрів реалістичного напрямку виділено таких скульпторів, як Тянь Шисінь та У Вейшань, стосовно яких автор слушно зауважує, що їхні роботи ілюструють принцип поєднання реалістичної традиції з метафоричним та символічним образом.

Завершує розділ аналіз ролі костюму у структурі пластичного образу сучасної китайської скульптури. Автор розглядає його функціональну й символічну роль в реалістичній пластиці, а також взаємодію природного тіла та штучного одягу в абстрактній мові, яка порушує питання ідентичності та культурних впливів. Погоджуючись із спостереженнями дисертанта в цілому, відмітимо, що деякі твердження потребують або корекції, або пояснення. Наприклад, розглядаючи два твори художника Лі Сянцуня, автор слушно зауважує щодо «провокативності» відвертої жіночої пози для китайського глядача. З цього приводу опонент хотів би зауважити, що така поза є провокативною і для європейського глядача, оскільки вона порушує усталені мистецькі конвенції щодо зображення оголеної фігури (мотив, іконографія, ракурс тощо) і їх грубе порушення, й сьогодні є свідомим епатажем. Відповідне, є сенс відмітити, які саме конвенції порушуються в даному випадку, і це стосується не лише відвертої пози.

Щодо твердження про гіперреалістичність рішення другої скульптури на відміну від стилізованості першої, варто було би навести аргументи, оскільки антитеза більш стилізована-більш реалістична пластична інтерпретація форми помітна у двох наведених прикладах, якщо самостійно відшукати в інтернеті якісні фото, проте, наскільки зображення гіперреалістичне, варто було би навести аргументи, спираючись на аналіз форми, додати фрагменти. Підсумовуючи, автор окреслює провідні стилістичні тенденції та актуальні теми, що визначають художній розвиток сучасної скульптури Китаю.

Завершують роботу загальні висновки, що логічно випливають з викладених спостережень та узагальнень.

Відмітимо й додатки, де представлено альбом та список ілюстрацій, список публікацій та апробації результатів дослідження.

Зауваження щодо змісту дисертації

Підкреслюючи новизну та оригінальність запропонованого дослідження, висловимо деякі зауваження:

1. Якщо в назву винесено скульптуру як вид образотворчого мистецтва, то й логічно очікувати бодай окреслення, в яких видах існує сучасна китайська скульптура? Чи є в ній меморіальна, садово-паркова, т. зв. «міська скульптура» (термін китайського мистецтвознавства (цікаво, як дисертант до нього ставиться) тощо; чи існує рельєф і в яких видах? Які види скульптури перестали існувати, або поступилися значенням, які набули більшого значення тощо. Можливо, при визначенні типології випав важливий показник – функція?

2. Перший розділ, присвячений аналізу наукової літератури, обґрунтуванню методів і джерельної бази дослідження, містяться деякі некоректні твердження (або неточності).

С. 70. Метод аналізу матеріальної ідентичності (від форми до концепту) Хотілося би побачити посилання на теоретика, який розробив цей метод і в чому він полягає.

С. 72. Стосовно джерел: кураторські концепції вже є інтерпретацією.

Характеризуючи джерельну базу, прийнято вказувати, твори з яких музеїв, галерей, колекцій (або монументальна скульптура з яких міст) залучені до аналізу.

3. Робота не позбавлена деяких стилістичних, граматичних помилок, кількість яких не є критичною та усувається шляхом редагування. Присутні й похибки транслітерації, для уникнення яких слід визначитись за якою системою здійснювати транслітерацію і дотримуватися її правил.

3. Зауваження щодо альбомної частини:

- список ілюстрацій не додає нової інформації.

- підписи ілюстрацій подані хаотично, одні позиції вказані, інші – ні. Тут мають діяти такі само жорсткі принципи подання інформації, як і в списку літератури.

4. Зауваження до списку використаних джерел:

- Низка позицій у переліку джерел не стосується ані предмету, ані об'єкту дослідження, ані методології. У подібній ситуації в першому розділі варто дати пояснення, чим саме корисні публікації, присвячені українському пленерному живопису, китайському натюрморту (138) у контексті проблематики дослідження.

- Неуважність в оформленні списку літератури. Один той самий автор виступає як Жи Т., Жи Тен, в той час як його прізвище Тен і має бути на першому місці.

Рекомендації

Можливо, аналізуючи скульптурні об'єкти у міському середовищі, є сенс виділити й такі ознаки, як доцільність, естетичність. Наразі Китай неприємно вражає кількістю низькоякісної скульптури, як слушно кажуть китайські критики – «нерухомого сміття».

Посилаючись на «традицію» як опозицію сучасним пошукам митців-новаторів, слід окреслювати, яка саме традиція мається на увазі: традиції династичного Китаю чи академічна традиція ХХ століття?

Не завадило би визначити й критерії, в яких випадках звернення до відомих творів європейської скульптури можна трактувати як постмодерністичну гру, і в яких – як епігонство, відсутність ідей.

Висновок про відповідність дисертації вимогам Порядку присудження наукових ступенів

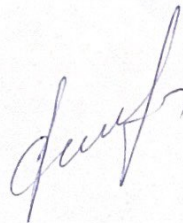
Узагальнюючи враження від представленої кваліфікаційної роботи, відмітимо, що поставлені завдання дисертантом виконані, а мета досягнута. Робота є завершеною працею, узагальнює значний обсяг цінного матеріалу, проаналізованого та проілюстрованого в альбомній частині.

Отже, є всі підстави стверджувати, що дисертаційна робота **Сун Яньбо. «Сучасна скульптура Китаю: типологія та художня образність (кін. XX – XXI ст.)»** виконана на належному науковому рівні, не порушує принципів академічної доброчесності та є завершеним науковим дослідженням, сукупність теоретичних та практичних результатів якого розв'язує наукове завдання, що мають суттєве значення для галузі знань 02 «Культура і мистецтво» за спеціальності 023 – «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація». Робота відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 26 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненням від 19.05.2023 №502) і Постанові Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії ...» від 12.01.2022 року №44 (зі змінами, внесеними згідно з Постановою КМ №341 від 21.03.2022).

Вважаю, що дисертація СУН ЯНЬБО відповідає чинним вимогам присудження наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 02 «Культура і мистецтво» за спеціальністю 023 – «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація».

Офіційний опонент:

доктор мистецтвознавства, професор,
професор кафедри мистецтвознавства
Харківської державної академії культури

Рибалко С. Б.

